

Mottagare

Tekniska nämnden

Infrastrukturförnyelse Visby Innerstad

Förslag till beslut

Tekniska nämnden beslutar att man tagit del av informationen som delgivits.

Sammanfattning

VA- och avfallsavdelningen har i "Program Sivert" genomfört en förstudie under 2025/2026 för att planera en förnyelse av VA-nätet i Visby innerstad. Målet är att genomföra arbetet samtidigt som gatubelysningen i Visby innerstad byts ut, enligt förslag i förstudien för gatubelysning (2023). Bägge näten är i stort behov av att förnyas i sin helhet och har i stora delar samma sträckning vilket gör det rimligt att samordna arbetena. Projektering påbörjas under 2026 och arbetet utförs i en serie entreprenader som även inkluderar GEAB som beställare. Samtliga arbeten är planerade och nödvändiga utbyten men kommer innebära en påtaglig påverkan i Visby innerstad under lång tid. Programmet är också anmärkningsvärt i sin storlek och komplexitet med flera beställare, unika förutsättningar och många intressenter.

Ärendebeskrivning

Stora delar av VA-nätet i Visby innerstad är byggt under 1900-talets första hälft och är i behov av förnyelse. Utöver förnyelse så är en stor del av dagvattnet i innerstaden kopplat på spillvattennätet eftersom separat dagvattensystem saknas för de områdena. Detta är påfrestande för nätets kapacitet och olämpligt för avloppsreningsverkets funktion.

Under 2023 gjordes en förstudie för utbyte av gatubelysningen i innerstan. Det konstaterades bland annat att man bör samordna arbetet med åtgärder på annan infrastruktur. För att möjliggöra detta initierades "program Sivert", döpt utifrån namnsdagen då den startade. Programmet beslutade om en förstudie för att inventera behov och risker samt säkerställa struktur och att nödvändiga underlag finns definierade.

Att genomföra förnyelsen av VA-nätet som ett sammanhållet program innebär att vi kan snabbare kan säkerställa ändamålsenliga dimensioner och en modern systemarkitektur för samtliga nät (dricksvatten, spillvatten och dagvatten). Det ger också ett kostnadseffektivt format för att hålla en högre takt på förnyelsen än vad som är möjligt i löpande underhåll och de utbyten som sker i samband med felavhjälpningar

I förstudien har en modell för det nya VA-nätet tagits fram. Det har även

formulerats en modell för samverkan mellan Region Gotland och GEAB. En förutsättning är att ha en gemensam projektgrupp och att kommunikation, projektering, tillståndprocesser och anläggningsarbete sker väl samordnat. Entreprenaderna kommer omfatta fjärrvärmenät, kraftnät, fibernät, VA-nät och gatubelysning.

Programmet kommer genomföras i en serie om drygt 40 separata etapper där både GEABs och Region Gotlands förnyelsearbeten ingår och samordnas. Målet är att således kunna genomföra samordnade tillståndprocesser, hålla en stringent kommunikation och korta ned tiden i produktion. Utförandet kommer primärt ske i egen regi, där ett arbetslag byggs upp för att enkom arbeta med program Sivert, men också i form av upphandlade entreprenader.

Programmet estimeras kunna pågå i 15 till 25 år beroende på hur många etapper som kan pågå parallellt och hur pass hög takt som programmet kan uppnå i att projektera och säkerställa tillstånd för etapperna. Kostnaden för VA-förnyelsen finns redan planerad i gällande mål- och budgetskrivelse för 2026.

Intressenter och organisation i förstudien

Samtliga intressenter har involverats i förstudien i olika grad.

Huvudintressenterna nedan har involverats aktivt genom arbetsmöten i de fall där det funnits samverkansintressen. Övriga intressenter har kontaktats och kartlagts utifrån behov av information, underlag och tillstånd.

Huvudintressenter är GEAB Elnät (kraftnät och opto), GEAB Energi (fjärrvärme), park- och trafikavdelningen (gatubelysning) samt VA-avdelningen (VA-ledningsnätet). Respektive part har tilldelat representanter för att säkerställa god insyn, behovsbeskrivning och förutsättningar för utförandeplanen.

Sekundära huvudintressenter utgörs av de som eventuellt har egen infrastruktur och kan vara aktuella för att delta i någon omfattning. Samtliga har informerats och förstudien har kartlagt eventuella behov som påverkar arbetet. Samtliga av dessa kommer få en förnyad förfrågan om att delta i relevanta etapper: Telia, GlobalConnect (f.d. IP-Only), BRS Networks AB och Uppsala universitet. Trafikverket har inga ledningar eller anläggningar inom området och omfattas inte.

Övriga intressenter består av organisationer, föreningar, myndigheter och privatpersoner som direkt påverkas av ledningsarbetena eller tillstånd-/planeringsprocessen. En uttömmande lista finns i förstudiens intressentanalys.

Projektgrupp har bestått av Per Östman (Projektledare) och Amanda Sanchez Westberg (biträdande projektledare & kommunikation) tillsammans med en referensgrupp från projektavdelningen. Framför allt har referensgruppen använts för att bygga upp en riskbank där underlag för entreprenadform, besiktningar och kontroll har dokumenterats.

Nuläge huvudintressenter

Spillvattensystemet i Visby innerstad består till största delen av kombinerat självfall ned till inre hamnen varifrån ett delflöde pumpas till Visby reningsverk. Många områden har bristfälliga inmätning, där vi saknar uppgifter om höjder och flödesriktningar.

Dagvattensystemet täcker knappt en tredjedel av innerstan och består av tre separata system med fem utloppspunkter. I övriga delar är dagvattenbrunnarna anslutna direkt på spillvattennätet och ingår i det kombinerade självfallssystemet. I ett fåtal sträckor har dagvattenledningar förlagts i samband med andra arbeten och sedan anslutits mot befintligt spillvattennät.

Dricksvattnet har en förgrenande struktur varav en stor del är förlagd på 20- och 30-talet och brandposter jämnt utplacerade på de större gatorna.

Gatubelysningen utgörs av distributionsnät, belysning och nätstationer i ett varierande skick. Samtliga installationer ägs av Region Gotland, har inventerats flera gånger och driften sköts av GEAB i dagsläget. I utbytesplanen konstateras att i princip samtlig utrustning måste bytas ut på grund av sitt dåliga skick och bristfälliga funktion.

GEAB Energi avser bygga ut fjärrvärmenätet med stamledningar i stora delar av innerstaden. GEAB Elnät avser genomföra en generell förnyelse av kraftnätet och lägga fiberkanalisation.

Förutsättningar för arbetet

I syfte att ha väl avvägda åtgärder i utförandeplaneringen så kommer stort fokus ligga på:

- Samordnad projektering och utförande.
- Inventeringar och besiktningar.
- Kommunikation - bl.a. genom gemensam hemsida: sivert.gotland.se

Förutsättningar för samverkan

Gatubelysning, kraftkablar, fjärrvärme och VA ställer skilda krav på schakt och planering. Till exempel så har gatubelysningen en placering mycket tätt mot husen där det finns gjutna fundament som måste hanteras. Kraftmatningen kräver omfattande tillståndshantering eftersom anslutningspunkten ligger i husen och det kan krävas ny håltagning. Fjärrvärme har en känsligare förläggning med svetsning och kontroll. VA ligger djupast med marginal.

Med hänsyn till hur trångt det är i Visbys innerstad så måste ledningar och installationer alltså samordnas för att få plats ordentligt. Det finns dessutom befintlig infrastruktur som måste hållas i drift för flera av de aktuella ledningsslagen men också andra nätägare med omfattande installationer, såsom Telia.

Baserat på erfarenheter från samverkansprojekt på Söderväg och Biskopsgatan så är en samordnad planering och projektering nödvändigt för att minimera produktionstiden och därmed avstängningar. I en utredning från 2025 där man

utvärderade skador relaterade till markrörelser rekommenderades också från utredaren att regionen bör lägga större vikt vid besiktningar, tillståndsprocess och kontroll i framtida grävarbeten. Arbetet bör alltså hållas samman i så stor utsträckning som möjligt i stället för att dela upp det i moment som utförs av olika entreprenörer/ledningsägare. Detta är både utifrån ansvarsperspektiv och riskminimering.

Samtliga kostnader för gemensamma arbeten, samordning och tillstånd bör sedan fördelas till ledningsägarna med en redovisning som är anpassad till val av entreprenad och utförande.

Organisation för projektet

Samtliga arbeten finansieras gemensamt av de ledningsägare som ingår i respektive etapp. De representeras i styrgruppen för att säkerställa mandat, budget och rätt bemanning i programmet.

För att säkerställa att programmet kommunikation linjerar med Region Gotland och GEABs så är funktionen utbruten ur projektgruppen och formar en egen grupp där program och respektive organisation samverkar.

Expertstöd, detaljprojektering/modellsamordning samt underentreprenader utgörs av externa resurser. Projektledningen kan antingen bemannas med interna eller externa resurser. I första hand handlas externa resurser upp enligt Region Gotlands ramavtal och processer.

Samordnad projektering

För att säkerställa en samordnad projektering måste underlag levereras från respektive ledningsägare och sammanställas i en serie handlingar som styr projekteringsarbetet och sedan produktionen.

Projekteringsgrupp bemannas med externa konsulter för samordning, markprojektering och att ta fram tillståndsunderlag men respektive ledningsägare bistår med egna resurser som tar fram detaljhandlingar (VA-projektör för VA, ljuskonsult för gatubelysning, beredare för kraftnät och fjärrvärme).

Bedömning

Barn- och genusperspektiv – Programmet syftar till att minimera mängden störningar och säkra leveranser av nödvändig infrastruktur. I programmet kommer en god kommunikation med civilsamhället vara avgörande och därigenom ta omhand om både behov och intresse från samtliga samhällsgrupper.

Landsbygdsperspektiv – Programmet avgränsas till Visby innerstad. För att säkerställa att övriga arbeten på Gotland inte påverkas så kommer ett nytt arbetslag byggas upp inom VA och kapaciteten alltigenom ökas. Budgeten för reinvesteringar är opåverkad så förnyelsen av ledningar på landsbygden fortgår oavsett.

Ekonomisk konsekvensanalys – Programmet finansieras med redan allokerade medel i gällande mål- och budgetskrivelse för 2026.

Miljö- och klimatperspektiv – Ett föråldrat VA-nät orsakar skador vid läckage och kräver akuta åtgärder som inte kan ta samma hänsyn till kultur- och miljöperspektiv. Ett planerat förnyelsearbete kommer minska risken för olyckor och skador samt kan ta hänsyn till miljöperspektiv i större utsträckning. Genom att minska mängden dagvatten i spillvattennätet kommer belastningen på avloppsreningsverket minska och man slipper rena regnvatten.

Beställare

VA avdelning - Projekt/Utveckling ledning.

Entreprenad-/uppdragsform

Programmet utförs i både egen regi och som externa entreprenader som upphandlas i respektive etapp.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen daterad 2026-10-13
Förstudierapport Program Sivert
Bilaga 1 - Etappindelning
Bilaga 3 - Tillståndsmatris

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Lise Langseth
Teknik- och samhällsbyggnadsdirektör

Jan Gilljam-Kroon
Avdelningschef VA och avfall